

طراحی الگوی سیستمی بازدارندگی امنیتی در سیاست خارجی جمهوری بر اساس عملیات وعده صادق

مرتضی بندری^۱ | فاطمه پاکزاد^۲ | زهرا پاکزاد^۳ | عبدالرضا عالیشاهی^۴

چکیده

هدف پژوهش حاضر طراحی الگوی بازدارندگی امنیتی در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران بر اساس عملیات وعده صادق می‌باشد. پژوهش حاضر به لحاظ هدف، کاربردی، به لحاظ روش گردآوری داده‌ها، اکتشافی و به لحاظ ماهیت داده‌ها، آمیخته است. روش گردآوری داده‌ها و تحلیل در بخش کیفی از نوع مصاحبه و جهت تحلیل از روش تماتیک و در بخش کمی پرسشنامه و مدلسازی معادلات ساختاری با رویکرد حداقل مربعات جزئی است. جامعه آماری شامل کارشناسان و صاحب‌نظران رشته‌های علوم سیاسی، روابط بین‌الملل، ژئوپلیتیک و تعدادی از نخبگان نظامی می‌باشند. در بخش کیفی با استفاده از روش نمونه‌گیری گلوله برفی از نظرات ۱۶ خبره (۱۰ استاد دانشگاه و ۶ نظامی) و در بخش کمی بر اساس روش نمونه‌گیری در دسترس و فرمول کوکران از ۲۲۵ نفر از کارشناسان مرتبط استفاده گردید. نتایج نشان داد الگوی سیستمی بازدارندگی امنیتی ایران دارای چهار بعد اصلی شاخص‌های ورودی، فرآیندها، خروجی و پیامدهای سیستم است. شاخص‌های ورودی (حمله رژیم صهیونیستی به کنسولگری ایران و جنگ غزه) دارای ابعاد حقوقی و نظامی - سیاسی؛ فرآیندها (انجام عملیات وعده صادق) شامل پاسخ حداقلی ایران و پدافند حداکثری رژیم صهیونیستی، دشواری شرایط برای عادی سازی روابط با رژیم صهیونیستی و افزایش شکاف میان رژیم صهیونیستی و آمریکا؛ شاخص‌های خروجی سیستم (افزایش بازدارندگی ایران) شامل بازطراحی نظام بازدارندگی در منطقه از سوی جبهه مقاومت، بازطراحی الگوی حکمرانی منطقه‌ای جمهوری اسلامی ایران، بعد قدرت نرم، بعد اقتصادی و تغییر دکترین هسته‌ای ایران و نهایتاً باخورد یا پیامد شامل تلاش برای اثبات سازی سیستم امنیت منطقه خاورمیانه می‌باشد.

واژگان کلیدی: الگوی سیستمی، بازدارندگی، ج.ا.ایران، جبهه مقاومت، رژیم صهیونیستی، وعده صادق

DOI: 10.27834/CSIW.2406.1405.2.33.1

۱ دکتری روابط بین‌الملل، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد اهواز، اهواز، ایران. dr.mortezabandari@gmail.com

۲ دانشجوی دکتری مسائل ایران، دانشگاه یزد، یزد، ایران. pakzad.f90@gmail.com

۳ دانش آموخته روابط بین‌الملل، دانشگاه گیلان، رشت، ایران. zahra.pakzad@yahoo.com

۴ دکتری علوم سیاسی، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، ایران. abdolreza_alishahi@atu.ac.ir

۱ **استاد:** بندری، مرتضی؛ پاکزاد، فاطمه؛ پاکزاد، زهرا و عالیشاهی، عبدالرضا. طراحی الگوی سیستمی بازدارندگی امنیتی در سیاست خارجی جمهوری بر اساس عملیات وعده صادق. بحران پژوهی جهان اسلام، ۱۱(۲)، ۱-۲۹.

این مقاله تحت لسانس آفرینندگی مردمی (Creative Commons License- CC BY) در دسترس شما قرار گرفته است.

یکی از اصول مهم و مبانی اندیشه‌ای در میان کشورهای اسلامی قاعده نفی سبیل^۱ است که بر اساس هرگونه استیلا و سلطه دیگران بر مسلمین تحریم تشریحی گردیده است (Sheikh Sadough, 2018). این موضوع با توجه به چالش‌های تاریخی عمیقی که میان مسلمین و یهودیان از صدر اسلام و مجموعه کار شکنی‌ها، خیانت‌ها و نقض گسترده پیمان‌ها از سوی یهودیان علیه مسلمین اعمال و اجرا شده است، ملموس تر می‌باشد. بنابراین سبقه عناد و خصومت میان یهودیان و مسلمانان قدمتی به درازای حیات مسلمین دارد. از طرفی، هنگامی که دولت وقت بریتانیا، تصمیم به تجمیع یهودیان در یک منطقه مشخص گرفت، این موضوع از سوی آرتور بالفور^۲، وزیر خارجه وقت بریتانیا به لرد روچیلد^۳، رهبر یهودیان جهان اعلام و به یک اصل و هدف مهم برای بریتانیا مبدل گردید (Bordbar & Alishahi, 2023). این موضوع هنگامی که توافقنامه سایکس-پیکو^۴ به امضای میان دولت وقت فرانسه و بریتانیا رسید و بر اساس آن، قیمومیت مناطقی هم‌چون فلسطین، بخشی از جنوب عراق، اردن و مناطقی از حیفای و عکای امروزی به دولت بریتانیا واگذار شد بیش از پیش، جنبه واقع‌تری به خود یافت به نحوی که سرانجام، دولت رسمی اسرائیل در سال ۱۹۴۸ تأسیس شد (Duke, 2019). با شکل‌گیری دولت اسرائیل، طیف وسیعی از مخالفت‌ها و خصومت‌ها میان دول اسلامی منطقه به‌ویژه اعراب علیه صهیونیست‌ها آغاز شد که در این رابطه، دو موضوع ناسیونالیسم عرب و نیز تقدیس قدس، به‌مثابه نخستین قبله‌گاه مسلمین اصلی‌ترین عامل منازعات گسترده اعراب و اسرائیل بوده است که در نهایت، در نزاع پنج‌گانه صورت گرفته اعراب و صهیونیست‌ها، در تمامی موارد به شکست اعراب منجر شد (Jones & Petersen, 2022). در ادامه، اعراب که خود را ناتوان در نابودی اسرائیل و بازپس‌گیری مناطق اشغال شده فلسطینی دیدند به واسطه تهدیدات و حمایت‌های غرب از صهیونیست‌ها به پیمان‌های صلح با این رژیم تن داده و

^۱ «لَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا» آیه ۱۴۱ سوره مبارکه نساء

^۲ Arthur Balfour

^۳ Jacob Rothschild

^۴ Sykes-Picot Agreement

در ادامه حتی به بسط روابط دیپلماتیک، اقتصادی و سیاسی با این رژیم نیز مبادرت نمودند (Pappe, 2019).

دوره نوین شکل‌گیری عناد، خصومت و تعمیق چالش‌های ایدئولوژیکی، امنیتی و نظامی دول اسلامی با رژیم صهیونیستی، پس از وقوع انقلاب اسلامی ایران در سال ۱۹۷۹ میلادی شکل گرفت و اینبار شیعیان، خود را حامیان اصلی آزادی فلسطین و مبارزه با صهیونیست‌ها معرفی نمودند. بر این اساس، یکی از مهم‌ترین و اصلی‌ترین مبانی سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران از همان ابتدا، اعلام حمایت از جنبش‌ها و کشورهای مبارز با سلطه‌گران به‌ویژه آمریکا، انگلیس و اسرائیل بوده است به همین سبب جنبش‌های اسلامی همچون حزب‌الله لبنان و نیروهای مقاومت فلسطینی همواره از حمایت‌های لجستیکی و معنوی و مادی جمهوری اسلامی ایران برخوردار و سیاست آزادی قدس، به یکی از مهم‌ترین اصول سیاسی جمهوری اسلامی مبدل گردید. لذا مسأله خصومت و عناد صهیونیست‌ها از مبانی اندیشه‌ای و عمل‌گرای رهبران جمهوری اسلامی ایران امری بدیهی است (Razavi & Sadr al-Hosseini, 2023). بر این اساس، طیفی از اقدامات پیدا و پنهان همچون ترور، تحریم، تخریب، تهدید و تضعیف علیه اقدامات جمهوری اسلامی ایران و متحدان راهبردی آن در منطقه و جهان از سوی صهیونیست‌ها به وقوع پیوست. این سیاست نهادینه شده در میان صهیونیست‌ها همواره با توجه و تمرکز خاصی پیگیری می‌شود به نحوی که امروزه در جهان اسلام، به جزء کشورهای جبهه مقاومت دیگر دول اسلامی تهدید بالقوه‌ای برای سران صهیونیستی تلقی نشده و در بدترین حالت، روابط دیپلماتیک خود را با این رژیم قطع نموده‌اند؛ اما واقعیت این است که رویکردهای جبهه مقاومت علیه صهیونیست‌ها مبتنی بر دو اصل کلان است: نخست، اخراج یهودیان یا بازپس‌گیری تمامی سرزمین‌های اشغالی (تحقق شعار آزادی قدس) و دوم، حمایت قاطع از مبارزین و جنبش‌های مقاومت اسلامی در سراسر منطقه (Salehi Alavi, 2023). بدیهی است در چنین حالتی، بقا، هویت و امنیت صهیونیست‌ها به شدت دچار تزلزل خواهد شد و لذا صهیونیست‌ها در پاسخ به اتخاذ چنین سیاستی به چند رویکرد کلان مبادرت نموده‌اند: نخست، تجهیز کامل خود به انواع و اقسام تسلیحات مدرن و فوق مدرن نظامی اعم از قانونی و غیرقانونی (تسلیحات هسته‌ای)؛ دوم، تعمیق روابط سیاسی و نظامی با قدرت‌های فرامنطقه‌ای به ویژه ایالات متحده؛ سوم بسط روابط سیاسی و نظامی و به‌ویژه امنیتی - جاسوسی در

طراحی الگوی سیستمی بازدارندگی امنیتی در سیاست خارجی جمهوری بر اساس عملیات وعده صادق

مرزهای ایران و دیگر کشورهای جبهه مقاومت و نهایتاً از میان برداشتن شخصیت‌های برجسته نظامی، اقتصادی، سیاسی جمهوری اسلامی ایران و جبهه مقاومت (Moghavvimi, & Hataminejad, 2023). چنین سیاست‌هایی از سوی صهیونیست‌ها، در حالی همواره طراحی و اجرا می‌شد که بیشتر، عمده افراد ترور شده از سوی صهیونیست‌ها یا نخبگان نظامی و یا دانشمندان هسته‌ای و یا افرادی بوده‌اند که به نحوی با دستگاه‌های امنیتی - نظامی ایران و جبهه مقاومت فعالیت داشتند؛ اما سران رژیم صهیونیستی در آوریل ۲۰۲۴ با حمله به سفارت ایران در سوریه ۱۴ تن از شخصیت‌های نظامی و دیپلماتیک ایران را ترور کردند. جمهوری اسلامی ایران نیز در بازه زمانی اندکی برای نخستین بار در تاریخ، از درون مرزهای خود با حملاتی گسترده موسوم به «عملیات وعده صادق» سرزمین‌های اشغالی را موشک‌باران و بسیاری از معادلات سیاسی، امنیتی و نظامی منطقه را تحت الشعاع خود قرار داد.

اهمیت انجام چنین عملیاتی از سوی جمهوری اسلامی ایران از چند حیث قابل بررسی است. نخست آن که برای نخستین بار پس از جنگ اعراب و اسرائیل، کشوری اسلامی از مرزهای درونی خود به مواضع صهیونیست‌ها حملات گسترده‌ای انجام داد. صرف از نظر بررسی میزان موفقیت آمیز بودن یا نبودن این موضوع، بایستی به این نکته بسیار مهم اشاره داشت که این تابوشکنی ساختار بازدارندگی در منطقه غرب آسیا را به شدت و با سرعت زیادی تغییر خواهد داد، زیرا بر اساس گفته‌های مقامات نظامی رده بالای ایران، زین پس هر مسئولی از جمهوری اسلامی ایران در هر جای دنیا از سوی سران صهیونیستی مورد ترور واقع شود، پاسخ‌های بعدی جمهوری اسلامی ایران به مراتب بیشتر و شدیدتر خواهد بود؛ دوم؛ چنین اقدامی از سوی جمهوری اسلامی ایران و جبهه بازدارندگی و به عبارتی قدرت اقدامات تلافی جویانه صهیونیست‌ها را خدشه‌دار نموده است، سوم، چنین اقدامی از سوی جمهوری اسلامی ایران، می‌تواند الگویی برای دیگر کشورهای جبهه مقاومت به شمار رود، به نحوی که انصارالله یمن، حشدالشعبی عراق، حزب الله لبنان و دیگر گروه‌های نظامی و شبه نظامی منطقه نیز در ادامه و به موازات تعدی‌گری‌های صهیونیست‌ها می‌توانند پاسخی مشابه بدهند.

عنوان وعده صادق، برگرفته از سخنان مقام معظم رهبری در خطبه‌های نماز عید فطر در تاریخ ۲۲ فروردین ۱۴۰۳ می‌باشد که بر این اساس معظم له، وعده تنبیه رژیم صهیونیستی از سوی جمهوری اسلامی ایران را داده بودند.

نشریه علمی بحران پژوهی جهان اسلام

در خصوص ضرورت بحث نیز می‌توان به چند نکته مهم اشاره داشت: نخست آن‌که در خلال عملیات مذکور، شکنندگی ژئواستراتژیک صهیونیست‌ها بیش از پیش آشکار گردید؛ دوم؛ در خلال عملیات وعده صادق، قدرت تأثیرگذاری ج.ا.ایران بر معادلات سیاسی و امنیتی منطقه بیش از پیش ملموس و مشهود گردید. این موضوع به ویژه در شرایط کنونی که تنش‌زدایی‌های مهمی میان ج.ا.ایران و عربستان سعودی صورت پذیرفته است، می‌تواند به‌مثابه یک فرصت مهم و کارساز برای اتحاد پیش از پیش جهان اسلام در خصوص مسئله فلسطین و آزادی قدس قلمداد گردد؛ نهایتاً آنکه عملیات وعده صادق، الگوی بازدارندگی در منطقه را تا حد زیادی به سمت‌وسوی جبهه مقاومت تغییر داد. در واقع، تا پیش از این عمده سیاست‌های مورد توجه و اجرای سران صهیونیستی، استفاده از زور، تهدید، حملات گسترده، کشتار و سب و گسترده بوده است، اما با انجام چنین عملیاتی این موضوع مشخص گردید اعمال هرگونه سیاست‌های مبتنی بر ترور و حملات نظامی، پیامدها و بازخوردهای بسیار خطرناکی برای این رژیم به همراه خواهد داشت.

با این مقدمات، هدف نویسندگان در پژوهش حاضر، الگوی سیستمی بازدارندگی امنیتی در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران بر اساس عملیات «وعده صادق» می‌باشد. بر این اساس سؤال اصلی پژوهش عبارت است از: «الگوی سیستمی بازدارندگی امنیتی در سیاست خارجی جمهوری بر اساس عملیات وعده صادق مبتنی بر چه مؤلفه‌هایی است؟» به بیانی دیگر «جمهوری اسلامی ایران بر اساس چه مؤلفه‌هایی به یک تغییر راهبردی در ماهیت بازدارندگی خود علیه اقدامات رژیم صهیونیستی مبادرت نمود؟» پژوهش حاضر دارای دو دسته از اهداف است. از حیث نظری ارائه دیدگاهی جامع را دنبال می‌نماید تا بتوان گذشته از حوزه‌های دفاعی، سیاسی، امنیتی، ژئوپلیتیکی، به شناخت شفاف‌تری از مفهوم بازدارندگی در عرصه سیاست خارجی دست یابد. از حیث کاربردی و از آنجایی که صهیونیست‌ها، دشمن راهبردی جبهه مقاومت می‌باشند، تقویت نگاه امنیتی و راهبردی در میان مسئولان ارشد نظامی و سیاست خارجی کشور را مد نظر دارد.

۱- پیشینه پژوهش

باقری و همکاران (۱۴۰۳) در مقاله‌ای با عنوان «عوامل مؤثر بر اتحاد استراتژیک جمهوری اسلامی ایران و سوریه در دهه ۱۹۸۰» به این نتیجه دست یافتند که مهم‌ترین ملاحظات امنیتی و

طراحی الگوی سیستمی بازدارندگی امنیتی در سیاست خارجی جمهوری بر اساس عملیات وعده صادق

مؤلفه‌های شکل‌دهنده و تقویت‌کننده اتحاد بین ایران و سوریه عبارت بوده‌اند از: وجود منافع مشترک در مقابله با تهدیدات مشترک امنیتی در سطح منطقه؛ ادراک مشترک از تهدید رژیم صهیونیستی در منطقه و تلاش‌های منطقه‌ای آن برای عادی‌سازی روابط با کشورهای پیرامونی؛ وجود ایدئولوژی‌های تجدیدنظرطلب، و اشتراکات ایدئولوژیک در ضدیت با آمریکا و منازعه با اسرائیل؛ حمایت سوریه از ایران در طول جنگ عراق علیه ایران و مقابله‌ی آن با ایجاد یک جبهه متحد عربی در مقابل ایران؛ نقش اشتراکات مذهبی - ایدئولوژیک؛ تلاش دو کشور ایران و سوریه برای کسب مشروعیت مذهبی در سطوح داخلی و خارجی، و تأمین منافع ایران و سوریه در قالب اتحاد، در جهان عرب، به ویژه لبنان.

عالیشاهی (۱۴۰۲) در پژوهشی با عنوان «عملیات طوفان الاقصی و کاربست پارادایم نوین مقاومت در جهان اسلام» براساس یافته‌های پژوهش، ۴۹ مفهوم در قالب ۸ مقوله شناسایی و در قالب ۲ دسته عوامل جبهه بیرونی و جبهه داخلی تفکیک نمود. بازسازی روابط راهبردی کشورهای اسلامی (تنش‌زدایی راهبردی)، افول پروژه عادی‌سازی با رژیم صهیونیستی، اقدام تاکتیکی محدود، شکنندگی ژئوپلیتیک، ضعف عمق استراتژیک، بحران‌های داخلی رژیم صهیونیستی، مهاجرت معکوس و بحران نیروی انسانی به ترتیب دارای بیشترین ضریب اهمیت بودند.

سیاحی و کتابی (۱۴۰۲) در مقاله‌ای با عنوان «نقش بازیگران غیردولتی در ثبات و تعادل سیستم امنیتی و منطقه‌ای در خاورمیانه» به این نتیجه دست یافتند که در اصلی‌ترین رقابت مبتنی بر موازنه قدرت در خاورمیانه میان جمهوری اسلامی ایران و اسرائیل، بازیگران غیردولتی به‌عنوان عامل بازدارنده می‌توانند از شکست موازنه قوای منطقه‌ای و وقوع جنگ فراگیر و سنگین جلوگیری نموده و به دنبال آن، مانع از بی‌ثباتی، عدم تعادل و تحول و فروپاشی سیستم منطقه‌ای شوند.

لطفی و نورمحمدی در پژوهشی با عنوان «حضور اسرائیل در خلیج فارس و تأثیر آن بر معادلات سیاسی - امنیتی منطقه» به این نتیجه دست یافتند که حضور اسرائیل در خلیج فارس و اتحاد راهبردی آن با کشورهای امارات متحده عربی و بحرین می‌تواند زمینه بی‌ثباتی و میلیتاریزه شدن منطقه خلیج فارس، تغییر جایگاه سیاسی - امنیتی بازیگران مشارکت‌کننده در همکاری با اسرائیل و تشدید رقابت‌های امنیتی داخلی و منطقه‌ای را در پی داشته باشد.

نشریه علمی بحران پژوهی جهان اسلام

رافائل کوهن^۱ (۲۰۲۴) در مقاله‌ای با عنوان «آغازی بر تیرهای نوین اسرائیل و ایران» نشان داد ماهیت نوین نبرد اسرائیل و ایران مبتنی بر دو اصل است. نخست، عدم اعتنای صهیونیست‌ها از خویشستن‌داری و هرگونه مشورت‌پذیری از متحدان غربی خود به‌ویژه آمریکای‌ها در ترور شخصیت‌های نظامی و علمی ایران و دوم، تلاش گسترده برای از میان برداشتن هرگونه توسعه نظامی ایرانیان به‌ویژه در برنامه‌های هسته‌ای خود. بنابراین به عقیده نویسنده، اسرائیل هیچ‌گونه مماشاتی در این رابطه نخواهد کرد و جمهوری اسلامی ایران نیز از طریق نیروهای نیابتی خود دامنه حملات موشکی را به سمت سرزمین‌های اشغالی تشدید خواهد کرد.

کلسی داوینپورت^۲ (۲۰۲۴) در پژوهشی با عنوان «تنش‌های ایران و اسرائیل؛ تغییر رویکرد ایران در مورد سلاح‌های هسته‌ای» معتقد است هرگونه تعمیق تنش‌ها و افزایش سیاست‌های خصوصت‌آمیز صهیونیست‌ها علیه مواضع جمهوری اسلامی ایران ممکن است سران جمهوری اسلامی ایران را به بازنگری جدی در میانی استفاده از تسلیحات هسته‌ای وادارد.

پاتریک وینتور^۳ (۲۰۲۴) در پژوهشی با عنوان «سکوت ایران در قبال اقدامات تلافی‌جویانه احتمالی علیه اسرائیل خطرات داخلی را به همراه دارد» معتقدست سکوت معنادار جمهوری اسلامی ایران در قبال اقدامات تحریک‌برانگیز اسرائیل مسئولان جمهوری اسلامی ایران ممکن است وجوه مشروعیت جمهوری اسلامی ایران را در ابعاد داخلی و خارجی (متحدین راهبردی منطقه‌ای) با صدمات جبران‌ناپذیری مواجه خواهد کرد.

با بررسی ادبیات نظری و پیشینه تجربی پژوهش، بایستی اذعان نمود هیچ‌گونه پژوهش مستقلی با محوریت طراحی الگوی سیستمی بازدارندگی امنیتی در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران بر اساس عملیات «وعده صادق» صورت‌نپذیرفته است، لذا به نظر می‌رسد برای نخستین بار، پژوهش کنونی در کشور با این هدف انجام می‌شود.

۲- مبانی نظری

^۱ Raphael Cohen

^۲ Davenport

^۳ Wintour

طراحی الگوی سیستمی بازدارندگی امنیتی در سیاست خارجی جمهوری بر اساس عملیات وعده صادق

در کنار مفاهیم رایج و متداول روابط بین‌الملل، از انواع موازنه‌ها تا جنگ و صلح مفهوم بازدارندگی از اهمیت بسیار ویژه‌ای برخوردار است؛ مفهومی که در خلال دهه‌های گذشته با بسط و تعمیق قدرت کشورها توسعه بیشتری یافته و با ایجاد فناوری هسته‌ای در کنار واژه سلاح اتمی و کشتار جمعی خود را قرار داده، به گونه‌ای بازدارندگی به‌عنوان رویکرد روانی و ذهنی مثبت در برابر سلاح هسته‌ای قرار می‌گیرد که بار روانی منفی به ذهن متبادر می‌سازد. در واقع خوانش نوین این مفهوم از لحاظ نظری مولود دوران پساجنگ جهانی دوم است ولی در معنا و مفهوم سنتی، همواره در طول تاریخ وجود داشته است (Szenes, 2023). ویرانی‌های جنگ جهانی اول بستر ساز اصلی گرایش به آرمانگرایی شد و نهادهایی همچون «جامعه ملل» جهت تحقق همین موضوع ایجاد شد اما وقوع جنگ جهانی دوم، نشان داد اتکای صرف به چنین نهادهایی نمی‌تواند کارآیی لازم جهت التزام جوامع به صلح و عدم جنگ و خشونت را در پی داشته باشد. به همین سبب، مجموعه خسارات سنگین انسانی و اقتصادی ناشی از جنگ جهانی دوم، ایده واقع‌گرایی را جایگزین آرمانگرایی نمود. بر اساس این تفکر، بقا و حیات جوامع ناشی از میزان و دامنه قدرت آن‌هاست، به بیانی دیگر، مادامی که جوامع خود را در حوزه‌های مختلف سیاسی، اقتصادی، امنیتی و تسلیحاتی به قوام نرسانند، همواره تهدید زوال و نابودی آنان وجود خواهد داشت. بنابراین، رویکرد ایده‌الیستی به روابط بین‌الملل کاملاً ذهنی و بدور از هرگونه واقعیت حاکم بر عرصه حاکم بر روابط بین‌الملل بوده و لذا هیچگاه توانایی بازدارندگی قدرت‌طلبی و جاه‌طلبی افراد و جوامع را نخواهد داشت (Lees, 2023). در این راستا، هانس جی مورگنتا^۱ معتقد است تمام اعمال و رفتار بشر منبث از قدرت بوده و قدرت‌طلبی امری طبیعی و ذاتی است. در واقع، آرزوی قدرت‌طلبی و تسلط در سرشت بشر نهادینه شده است، لذا در راستای نیل به صلح بایستی با طبع بشر کنار آمد، نه آن‌که علیه آن اقدام کرد. بر این اساس صلح بین‌المللی زمانی قابل تحقق خواهد بود که تمامی کشورهای قابلیت و توانایی دفاع از خود را داشته باشند، در این صورت است که کشورهای متجاوز از بیم برخورد متقابل، هیچگاه جسارت اعمال قدرت و نفوذ و تجاوز به دیگر کشورها را به خود نخواهند داد (Ghavam, 2022). بنابراین، مبنا و بنیان تئوری بازدارندگی را بایستی در مبانی فکری رئالیسم جستجو نمود. در تعریف و تبیین جامع می‌توان بازدارندگی را این‌گونه تعریف

^۱ Hans Morgenthau

نمود: «بازدارندگی تلاشی است جهت کنترل رفتار دیگر بازیگران که این امر با استفاده از تهدید صورت می‌پذیرد»؛ بنابراین بازدارندگی به هر گونه اقدامی که جهت پیشی‌جستن بر اقدامات خصمانه دشمن صورت می‌گیرد، اطلاق می‌گردد. بنابراین بازدارندگی در بدیهی‌ترین و اصلی‌ترین کارکرد خود، تلاش می‌کند با اعمال نفوذ در فرد، نهاد یا کشوری، بتواند آنان را از انجام و اجرای اقدامات سیاسی، امنیتی و نظامی منع نماید تا در نهایت متحمل خسارت یا هزینه‌ای نگردد (Ebrahimi & Moshirzadeh, 2021).

همان‌گونه که در فوق بدان اشاره شد، نظریه بازدارندگی پس از جنگ جهانی دوم و با رقابت سلاح‌های هسته‌ای میان قدرت‌های جهانی ظهور یافت. در واقع ظهور نظریه بازدارندگی، با ظهور تسلیحات هسته‌ای مصادف شد آن هم در شرایطی که در جهان نظامی دوقطبی جهت حفظ صلح و ثبات حکمفرما بود. به بیانی دیگر، تسلیحات هسته‌ای ترس و رعب فزاینده‌ای را به همراه داشت و در واقع ابرقدرت‌ها بیشتر تمایل داشتند با نشان دادن قدرت خود دیگری را از یک حمله هسته‌ای باز دارند (Erik Jorgensen, 2023). به‌طور کلی، مبانی تئوری بازدارندگی از دیدگاه اوله هالستی^۱، یکی از تئوریسین‌های بازدارندگی عبارت‌اند از:

۱. تصمیمات مدافع و مهاجم بر محاسبات عقلانی از سود و زیان‌های احتمالی، ارزیابی درست وضعیت و برآورد دقیق توانایی‌های مشابه استوار خواهد بود؛
 ۲. تهدید در سطح بالا مانند تهدید به استفاده از سلاح‌های هسته‌ای به جای آنکه رفتار تجاوزکارانه را برانگیزد، چنین رفتاری را منع می‌کند؛
 ۳. سلسله‌مراتب ارزشی مدافع و مهاجم دست کم در این مورد که هر کدام اجتناب از خشونت در سطحی وسیع را در صدر سلسله‌مراتب یا نزدیک به آن قرار می‌دهند، مشابه یکدیگرند؛
 ۴. هر دوطرف مبنای ارجاعی مشابهی دارند، به نحوی که علائم مربوط به مصمم بودن طرفین و حتمی بودن اقدام به‌درستی درک و تفسیر می‌شوند (Rasouli Saniabadi, 2023).
- در پایان بایستی اذعان داشت نظریه بازدارندگی دارای ویژگی‌هایی از قبیل قابلیت، اعتبار، ثبات و ارتباط است.

^۱ Ole Holsti

طراحی الگوی سیستمی بازدارندگی امنیتی در سیاست خارجی جمهوری بر اساس عملیات وعده صادق

الف) قابلیت: این ویژگی به جنبه توانایی دولت‌ها در نظریه بازدارندگی مربوط می‌شود، یعنی توانایی وارد آوردن ضربه به مهاجم احتمالی به وسیله تجهیزات متعارف و غیرمتعارف؛
ب) اعتبار: یعنی قبول واقعیت داشتن توانمندی و اراده لازم برای کاربرد آن جهت بازداشتن مهاجم از تهاجم؛ به عبارتی بازدارندگی زمانی مؤثر است که توانایی کافی برای پاسخ به تهدید وجود داشته باشد؛

ج) ثبات: اگر برخورد به اندازه کافی شدید باشد، طرف‌های منازعه نه تنها باید بتوانند تصمیم به اجرای تهدید را به یکدیگر بفهمانند، بلکه باید رهبران دشمن را در مورد نیت خود تحت تأثیر قرار دهند؛ یک نظام بازدارندگی مؤثر صرفاً به داشتن نیروی نظامی قدرتمند نیاز ندارد، بلکه یک قدرت بازدارنده مؤثر علاوه بر معتبر بودن باید باثبات هم باشد.

د) ارتباط: در نظریه بازدارندگی جلوگیری از برخورد میان طرفین به تبادل نظر صریح و ضمنی طرفین بستگی دارد. بنابراین لازم است دولت‌ها از طریق انتشار اعلامیه رسمی، ارسال پیام و اعلام برنامه‌های خود، نیت واقعی‌اش را در این زمینه آشکار کنند. بازدارندگی هنگامی مؤثر است که نیروی بازدارنده منظور خود را صریح و شفاف به اطلاع طرف مقابل برساند و معین کند در صورت مورد حمله قرار گرفتن دقیقاً چه عواقبی در انتظار مهاجم خواهد بود (Ghavam, 2022).

بنابراین بایستی اذعان داشت، همواره بشر برای جلوگیری از جنگ و ایجاد صلح، بر اساس طبیعت خود به دنبال ایجاد بستری مناسب برای زندگی خود بوده است. بستر یا سازوکاری که بتواند حیات بشر را از نابودی نجات دهد، در سوی دیگر در میان نظریه‌های روابط بین‌الملل با وجود نقدهای متفاوت به مفهوم بازدارندگی، اما در طول سال‌های گذشته این مفهوم توانسته است کاربرد خود را چه در نظام دوقطبی و چه در نظام چندقطبی نمایان سازد، به گونه‌ای که با توجه به سرشت بشر از نظر رئالیست‌ها همواره جنگ و به خصوص با پیشرفت‌های صورت گرفته سلاح هسته‌ای ابزاری برای قدرت‌طلبی کشورها است، در نتیجه می‌توان گفت بازدارندگی چه در حوزه بنیادی و چه در حوزه کاربردی بستری مناسب برای جلوگیری از جنگ‌طلبی افراد و کشورها بوده است.

از یک سو، از آنجایی که هدف و مساعی نویسندگان در پژوهش حاضر، طراحی الگوی سیستمی بازدارندگی امنیتی در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران؛ از «طوفان الاقصی» تا

نشریه علمی بحران پژوهی جهان اسلام

«وعده صادق» است و ازسویی دیگر با توجه به ادبیات نظری پژوهش که در خصوص نظریه بازدارندگی و ویژگی های آن بوده، لذا در خصوص کاربریست این نظریه بایستی به این نکته مهم اشاره نمود که در عملیات مذکور، برای نخستین بار جمهوری اسلامی از درون مرزهای خود اقدام به حملات موشکی گسترده علیه صهیونیست ها نمود و این تغییر راهبرد به تعبیر نویسندگان هشدار دهنده جدی به صهیونیست ها تلقی می شود. به بیانی دیگر، به نظر می رسد، انجام چنین عملیاتی به مثابه یک عامل مهم بازدارنده جهت تجاوزات آتی صهیونیست ها به شمار رود و چنانچه این فرضیه مهم را بپذیریم، آنگاه نحوه کاربریست چنین الگوی بازدارنده ای می تواند برای جبهه مقاومت و حتی دیگر جوامع اسلامی بسیار حائز اهمیت باشد.

۳- روش پژوهش

تحقیق حاضر به لحاظ هدف، کاربردی، به لحاظ روش گردآوری داده ها، اکتشافی و به لحاظ ماهیت داده ها، کیفی و کمی (آمیخته) است. روش گردآوری داده ها و تحلیل در بخش کیفی، مصاحبه و تحلیل مضمون (تماتیک) و در بخش کمی، پرسشنامه و مدلسازی معادلات ساختاری با رویکرد حداقل مربعات جزئی (PLS) است. مشارکت کنندگان در تحقیق برای انجام مصاحبه های عمیق و نیز پاسخ به پرسشنامه، شامل کارشناسان و صاحب نظران مرتبط با مبحث تحقیق در رشته های علوم سیاسی، روابط بین الملل، مطالعات منطقه ای و ژئوپلیتیک و نیز تعدادی از نخبگان حوزه مسائل نظامی بودند. نمونه گیری در بخش کیفی به روش غیر احتمالی گلوله برفی انجام شد. به منظور انتخاب هدفمند مصاحبه شونده ها، ابتدا فهرستی از افراد توانمند در حوزه های مرتبط با تحقیق توسط محقق تهیه و سپس با مراجعه به آنان در صورت تمایل مصاحبه انجام گرفت. در فرآیند مصاحبه با افراد مورد نظر در صورتی که آنان، فرد مورد نظر دیگری را که تخصصی در زمینه تحقیق حاضر داشت، معرفی می کردند در صورت لزوم با وی نیز مصاحبه صورت می گرفت. شایان ذکر است که مطابق فرآیند تحقیق کیفی به منظور پربارتر شدن داده ها سعی شد، گروه های متنوعی شامل خبرگانی از رشته های مذکور و نیز خبرگانی از مسائل نظامی مورد مصاحبه قرار گیرند تا از سوگیری داده ها جلوگیری شود. نمونه گیری و مصاحبه تا جایی تداوم یافت که کفایت و اشباع داده ها صورت گرفت و محقق با دریافت اطلاعات متمایزی مواجه نگردید. براین اساس و

طراحی الگوی سیستمی بازدارندگی امنیتی در سیاست خارجی جمهوری بر اساس عملیات وعده صادق

به طور کلی تعداد نمونه‌ها در تحقیق حاضر ۱۶ نفر بود و زمان مصاحبه‌ها بین ۳۰ تا ۶۰ دقیقه به طول انجامید. روش تحلیل داده‌ها در بخش کیفی، بر مبنای روش تحلیل تم بود. همچنین، به منظور اطمینان از پایایی نتایج مصاحبه‌ها، کدگذاری اولیه انجام و در فاصله زمانی کوتاهی، کدگذاری‌ها بازبینی شد. افزون بر این، از یکی دانشجویان دکتری درخواست شد تا به عنوان همکار پژوهش (کدگذار دوم) در پژوهش مشارکت کرده و در بازبینی کدگذاری‌ها کمک کند. علاوه بر این، روش نمونه‌گیری بخش اعتبارسنجی مدل (مدلسازی معادلات ساختاری)، نمونه‌گیری در دسترس بود و مطابق با روش فرمول کوکران از نظرات ۲۲۵ نفر استفاده شد. جداول ۱ تا ۳ مشخصات دموگرافیک مصاحبه‌شوندگان در بخش کیفی را نشان می‌دهد:

جدول-۱. مشخصات دموگرافیک مصاحبه‌شوندگان در بخش کیفی

ردیف	شاخص	تعداد	درصد
۱	سن	بین ۳۵ تا ۴۰ سال	۸
		از ۴۱ تا ۵۰ سال	۵
		بالای ۵۰ سال	۳
۲	تحصیلات	کارشناسی	۲
		ارشد	۱۰
		دکتری	۴
۳	سابقه و تخصص	بین ۱۵ تا ۲۰ سال	۶
		از ۲۱ تا ۲۵ سال	۶
		بیش از ۲۵ سال	۴

(منبع: نگارنده)

۴- تجزیه و تحلیل داده‌ها

۴-۱- شناسایی ابعاد و مؤلفه‌ها

همان‌گونه که در بخش روش تحقیق ذکر شد، در تحقیق حاضر به منظور جمع‌آوری داده‌ها در بخش کیفی، از مصاحبه و جهت تحلیل از روش تحلیل تم (مضمون)، استفاده گردید. بر همین اساس و باهدف جمع‌آوری داده‌های کیفی، پس از بررسی ادبیات مرتبط با مبحث تحقیق،

نشریه علمی بحران پژوهی جهان اسلام

چارچوبی برای طرح پرسش‌های مصاحبه‌ها با خبرگان تدوین گردید. در ادامه، ۱۶ نفر از کارشناسان و صاحب‌نظران انتخاب شدند. در فاز دوم، مصاحبه‌های انجام شده با روش تحلیل تم استقرایی شش مرحله‌ای براون و کلارک^۱ (۲۰۰۶)، کدگذاری گردید. بر این اساس و در طی مرحله آشنایی با داده‌ها، شواهد گفتاری شناسایی شده از متن مصاحبه‌ها در قالب ۲۵ کد اولیه برجسب‌زنی شد. در ادامه، کدهای اولیه در قالب هشت تم فرعی و سپس، سه تم اصلی دسته‌بندی شدند.

در ادامه، به جهت آشنایی با مرحله کدگذاری، بخشی از مصاحبه انجام شده با یکی از مشارکت‌کنندگان، آورده شده است:

مشارکت‌کننده ۳: «... در عملیات وعده صادق جمهوری اسلامی ایران از اصل دفاع مشروع استفاده نمود. بر این اساس، جمهوری اسلامی ایران از بخش محدودی از توانمندی موشکی خود استفاده نمود. این عملیات بزرگ‌ترین عملیات موشکی - پهبادی تاریخ می‌باشد که در بعد حقوقی، رژیم صهیونیستی را مسئول اعمال تروریستی خود نشان داد و در بعد امنیتی نشان داد زین پس چنانچه رژیم صهیونیستی به ترور شخصیت‌های علمی، نظامی و سیاسی ایران در هر جای جهان مبادرت نماید، پاسخ جمهوری اسلامی ایران حملات موشکی به سرزمین‌های اشغالی از درون مرزهای خود خواهد بود. بنابراین، یکی از اصلی‌ترین پیامدهای این عملیات، تغییر در ماهیت بازدارندگی جبهه مقاومت است و این موضوع پس از عملیات طوفان الاقصی به خوبی نشان داد جبهه مقاومت در ادامه صرفاً ماهیتی تدافعی در قبال حملات صهیونیست‌ها نخواهد داشت و از این به بعد، هرگونه اقدامی از سوی صهیونیست‌ها پاسخی به مراتب خطرناک‌تر و پربسامدتر از سوی مبارزین جبهه مقاومت خواهد داشت، لذا به عقیده اینجانب، چنین تنبیهی از سوی جبهه مقاومت که بر اساس گفتمان مقام معظم رهبری در خطبه‌های نماز عید سعید فطر بوده است، اولاً صداقت کلامی و اجرایی جبهه مقاومت را نشان داد، ثانیاً به تعمیق بحران‌های درونی سرزمین‌های اشغالی منجر خواهد شد - کما این که اعتراضات گسترده‌ای علیه سیاست‌های نتانیاهو از سوی مردم اسرائیل صورت پذیرفت - و ثالثاً به عزت و شکوه مسلمین اضافه نمود به نحوی که حتی کشورهای

¹ Braun & Clarke

طراحی الگوی سیستمی بازدارندگی امنیتی در سیاست خارجی جمهوری بر اساس عملیات وعده صادق

غیراسلامی اما حامی آزادی، از اقدام جمهوری اسلامی ایران خرسندی و رضایت خود را نشان دادند.»

نمونه ای از چگونگی انجام مراحل آشناسدند و برجسب زنی داده ها در شکل ۱ ارائه شده است:

شکل ۱- نمونه ای از چگونگی انجام مراحل آشناسدند و برجسب زنی داده ها

در ادامه، کدهای اولیه بدست آمده مورد بررسی قرار گرفته و سپس پژوهشگر کدهایی که از نظر معنی و مفهوم به یکدیگر نزدیک هستند و به اصطلاح قرابت معنایی با یکدیگر دارند را در یک گروه قراد داده و به خلق معانی و واژه‌های جدید می‌پردازد. در حقیقت پژوهشگر کدها را در قالب تم‌های فرعی دسته بندی می‌شوند. برای آشنایی بیشتر با چگونگی این دسته‌بندی‌ها، یک نمونه در جدول ۲ آورده شده است.

جدول-۲. نمونه‌ای از چگونگی انجام مرحله طبقه بندی کدهای اولیه و تشکیل تم فرعی

شواهد گفتاری مستخرج از مصاحبه‌ها	کدگذاری اولیه	تم فرعی
در عملیات وعده صادق، جمهوری اسلامی ایران از بخش محدودی از توانمندی نظامی خود استفاده نمود و این موضوع برای صهیونیست‌ها نیز به خوبی درک شده است. در واقع ایران در این عملیات از موشک‌های بالستیک رده سوم و چهارم خود استفاده نمود.	➤ استفاده از بخش محدودی از توانمندی دفاعی	پاسخ حداقلی ایران و پدافند حداکثری رژیم صهیونیستی
➤ تا پیش از وعده عملیات صادق، هیچگاه تعرضات، تجاوزات و اقدامات تروریستی رژیم صهیونیستی به جوامع اسلامی، با واکنش و یا پاسخ از سوی کشورهای اسلامی مواجه نمی‌شد، در واقع، بر اساس محاسبات لجستیکی و اطلاعاتی این رژیم، ج.ا.ایران به سان گذشته در قبال اقدامات تروریستی این رژیم، به صبر راهبردی و یا اقدام از سوی نیروهای نیابتی خود در منطقه مبادرت خواهد کرد، اما انجام این عملیات نه تنها محاسبات سیاسی- امنیتی صهیونیست‌ها را با خطا مواجه نمود؛ بلکه نشان داد ج.ا.ایران، عزمی جدی در تنبیه صهیونیست‌ها و نیز تغییر در موازنه قدرت در منطقه دارد.	➤ خطای محاسباتی رژیم صهیونیستی در واکنش جمهوری اسلامی ایران	
➤ عملیات وعده صادق نشان داد، ج.ا.اسلامی ایران بدون مداخله متحدین راهبردی خود در منطقه همچون حشدالشعبی عراق، انصارالله یمن، حزب‌الله لبنان و نیروهای متحد دیگر در سوریه، افغانستان و پاکستان مبادرت به انجام چنین عملیاتی نمود. در واقع، چنانچه ایران از توانمندی تمامی کشورهای منطقه در حمله به اسرائیل استفاده می‌کرد، یقیناً دامنه خسارت‌ها برای صهیونیست‌ها بسیار وسیع‌تر از شرایط فعلی می‌بود.	➤ عدم مشارکت متحدین راهبردی ایران در منطقه	

طراحی الگوی سیستمی بازدارندگی امنیتی در سیاست خارجی جمهوری بر اساس عملیات وعده صادق

عملیات وعده صادق نشان داد چنانچه متحدین غربی صهیونیست‌ها اگر در جنگ‌های منطقه‌ای به حمایت‌های لجستیکی، اطلاعاتی و نظامی از رژیم صهیونیستی مبادرت نکنند، شکنندگی این رژیم بیش ازپیش نمایان خواهد شد.	➤ وابستگی امنیتی به متحدین غربی
یکی از وجوه مورد اعتماد و اتقان همیشگی صهیونیست‌ها در بعد دفاعی، اطمینان مطلق به سیستم‌های بازدارندگی همچون گنبد آهنین بوده است. عملیات وعده صادق نشان داد چنین سامانه‌های تدافعی به هیچ عنوان، کارآمدی مطلق ندارد، زیرا جمهوری اسلامی ایران در تحقق اهداف خود به ویژه نابودی پایگاه هوایی «نوتیم» موفقیت آمیز اقدام کرده است.	➤ ناکارآمدی سامانه تدافعی رژیم صهیونیستی

(منبع: نگارنده)

با توجه به جدول ۲ ویژگی‌هایی از جمله استفاده از بخش محدودی از توانمندی دفاعی، خطای محاسباتی رژیم صهیونیستی در واکنش جمهوری اسلامی ایران، عدم مشارکت متحدین راهبردی ایران در منطقه، وابستگی امنیتی به متحدین غربی و ناکارآمدی سامانه تدافعی رژیم صهیونیستی در یک دسته تحت عنوان «پاسخ حداقلی ایران و پدافند حداکثری رژیم صهیونیستی» قرار گرفتند. با توجه به نمونه ارائه شده، نتایج نهایی حاصل از این دسته بندی و یا به عبارت دیگر خلاصه نتایج نهایی پژوهش حاضر (تحلیل تم)، به جهت رعایت اختصار در جدول ۳ ارائه شده است.

جدول-۳. خلاصه نتایج پژوهش حاضر در بخش تحلیل تم

تم اصلی (ابعاد)	تم فرعی (مؤلفه‌ها)	کدگذاری اولیه
ورودی (حمله رژیم صهیونیستی به کنسولگری ایران و جنگ غزه)	بعد حقوقی	➤ اصل دفاع مشروع ➤ عدم کاربرد ست و توانمندی لازم از سوی نهادهای بین‌المللی
	بعد نظامی - سیاسی	➤ تعامل کامل میان دیپلماسی و میدان عمل ➤ معادله قدرت ➤ تعیین قاعده جنگ

نشریه علمی بحران پژوهی جهان اسلام

➤ استفاده از بخش محدودی از توانمندی دفاعی	پاسخ حداقلی ایران و پدافند حداکثری رژیم صهیونیستی	
➤ خطای محاسباتی رژیم صهیونیستی در واکنش جمهوری اسلامی ایران		
➤ عدم مشارکت متحدین راهبردی ایران در منطقه		
➤ وابستگی امنیتی به متحدین غربی		
➤ ناکارآمدی سازمان تدافعی رژیم صهیونیستی		
➤ تلاش گسترده و ناموفق کشورهای عرب خلیج فارس برای وساطت و خویشتن داری جمهوری اسلامی ایران	دشواری شرایط برای عادی سازی روابط با رژیم صهیونیستی	فرآیندها (انجام عملیات وعده صادق)
➤ تهدید بالقوه جمهوری اسلامی ایران از تمامی کشورهای منطقه جهت هرگونه همکاری امنیتی - نظامی با رژیم صهیونیستی		
➤ تشدید سیاست‌های محافظه کاران اعراب خلیج فارس در توسعه روابط با رژیم صهیونیستی		
➤ بازبینی اساسی کشورهای عرب خلیج فارس در از سرگیری روابط با رژیم صهیونیستی		
➤ عدم تعهد مطلق ایالات متحده در حمایت‌های امنیتی از رژیم صهیونیستی		
➤ عدم التزام مطلق ایالات متحده به رژیم صهیونیستی در ورود به عرصه جنگ مستقیم با ایران و جبهه مقاومت	افزایش شکاف میان رژیم صهیونیستی و آمریکا	
➤ عدم اتخاذ یک راهبرد واحد میان ایالات متحده و رژیم صهیونیستی (تلاش آمریکا		

طراحی الگوی سیستمی بازدارندگی امنیتی در سیاست خارجی جمهوری بر اساس عملیات وعده صادق

برای خویش—تن داری و تلاش رژیم صهیونیستی برای جنگ)		
<ul style="list-style-type: none"> ➤ تغییر در ماهیت اعمال قدرت در منطقه ➤ تغییر در دکترین تدافعی جبهه مقاومت ➤ خوانشی نوین از نظام امنیت منطقه‌ای 	بازطراحی نظام بازدارندگی در منطقه از سوی جبهه مقاومت	شاخص‌های خروجی سیستم (افزایش بازدارندگی ایران)
<ul style="list-style-type: none"> ➤ تسریع فرآیند به رسمیت شناسی فلسطین از سوی مجامع بین‌المللی 	بازطراحی الگوی حکمرانی منطقه‌ای جمهوری اسلامی ایران	
<ul style="list-style-type: none"> ➤ افزایش اعتبار، اقتدار و وجه نظامی جمهوری اسلامی ایران در داخل و خارج ➤ بسط عمیق ایدئولوژی مقاومت شیعیان در میان کشورهای اسلامی و حتی غیراسلامی کاهش جذابیت کریدور اقتصادی «هند-خاورمیانه-اروپا» 	بعد قدرت نرم	
<ul style="list-style-type: none"> تهدیدات فزاینده‌تر جبهه مقاومت در صورت تشدید سیاست‌های تنش‌ساز رژیم صهیونیستی و لزوم بازبینی اساسی در دکترین هسته‌ای جمهوری اسلامی ایران 	بعد اقتصادی	
<ul style="list-style-type: none"> ممانعت از حملات احتمالی رژیم صهیونیستی به مواضع ایران احتمال برخورد قدرتمندتر ایران و تعمیق ناامنی‌ها به تمامی کشورهای منطقه وقوع یک جنگ تمام‌عیار 	تغییر دکترین هسته‌ای ایران	
	تلاش برای اثبات سازی سیستم امنیت منطقه خاورمیانه	باخورد (پیامد)

(منبع: نگارنده)

با توجه به نتایج پژوهش حاضر در بخش کیفی، الگوی سیستمی بازدارندگی امنیتی در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران؛ از «طوفان الاقصی» تا «وعده صادق» مطابق شکل ۲ ارائه شده است.

۲-۴- اعتبارسنجی مدل پژوهش

در این بخش از تحقیق، ارزیابی مدل اندازه گیری (مدل بیرونی) و مدل ساختاری (مدل درونی) تحقیق با استفاده از روش حداقل مربعات جزئی (PLS)، مورد بررسی قرار گرفت. در ابتدا، آمار توصیفی و سپس آمار استنباطی منتج از تجزیه و تحلیل گزارش شده است. جدول ۴ آماره‌های توصیفی متغیرهای مورد مطالعه شامل میانگین و انحراف معیار را نشان می‌دهد. نتایج توزیع افراد نمونه (۲۲۵ نفر) نشان داد، ۱۸۸ نفر از پاسخ‌دهندگان مرد (۸۴ درصد)، و ۳۷ نفر زن (۱۶ درصد) هستند. ۱۳۱ نفر (۵۸ درصد) از افراد نمونه را افراد بین بیست و پنج تا سی و پنج سال، ۸۱ نفر (۳۶ درصد) را سی و پنج تا چهل و پنج سال، ۱۳ نفر (۶ درصد) بالای چهل و پنج سال سن داشتند. از نظر تحصیلات، ۴۷ درصد از پاسخ‌دهندگان (۱۰۶ نفر)، کارشناسی و ۴۴ درصد از پاسخ‌دهندگان (۹۹ نفر)، دارای مدرک کارشناسی ارشد و ۹ درصد از پاسخ‌دهندگان (۲۰ نفر)، دارای مدرک دکتری هستند. از نظر تجربه کاری ۲۶ درصد از پاسخ‌دهندگان (۵۹ نفر) دارای مدت تجربه کاری ۵ تا ۱۰ سال، ۴۳ درصد از پاسخ‌دهندگان (۹۸ نفر) دارای مدت تجربه بین ۱۰ تا ۲۰ سال، ۲۸ درصد از پاسخ‌دهندگان (۶۲ نفر) از مدت تجربه ۲۰ تا ۳۰ سال، ۳ درصد از پاسخ‌دهندگان (۶ نفر) دارای مدت زمان تجربه بالای ۳۰ سال، برخوردارند.

جدول ۴- مشخصات دموگرافیک مصاحبه شونده‌گان در بخش کمی

متغیرهای جمعیت شناختی	سطوح متغیر	فراوانی	درصد فراوانی
جنسیت	مرد	۱۸۸	۸۴
	زن	۳۷	۱۶
سن	۲۵-۳۵ سال	۱۳۱	۵۸
	۳۵-۴۵ سال	۸۱	۳۶
	بیش از ۴۵ سال	۱۳	۶
تجربه کاری	۵ تا ۱۰ سال	۵۹	۲۶
	۱۰ تا ۲۰ سال	۹۸	۴۳
	۲۰ تا ۳۰ سال	۶۲	۲۸
	بالای ۳۰ سال	۶	۳
تحصیلات	کارشناسی	۱۰۶	۴۷

نشریه علمی بحران پژوهی جهان اسلام

۴۴	۹۹	کارشناسی ارشد	
۹	۲۰	دکتری	

(منبع: نگارنده)

در ادامه، برازش مدل‌های اندازه‌گیری از طریق سنجش بار عاملی و سه معیار آلفای کرونباخ، پایایی ترکیبی و روایی واگرا، انجام شد. از آنجا که تمامی گویه‌ها دارای بار عاملی بیشتر از ۰/۴ بودند، سؤالی حذف نگردید. مقادیر مربوط به ضریب پایایی ترکیبی برای تمامی سازه‌ها، بالاتر از ۰/۷ بوده و نشان از پایایی مناسب مدل دارد. علائمه براین، روایی همگرا به بررسی میزان همبستگی هر سازه با متغیرهای (شاخص‌ها) خود می‌پردازد. معیار میانگین واریانس استخراج شده (AVE) محاسبه شده توسط نرم افزار PLS برای این منظور به کار می‌رود. مقدار مناسب برای AVE، ۰/۵ به بالا است. با توجه نتایج که در جدول ۵ ارائه شده است، پایایی ترکیبی (AVE)، همگی در بازه مربوطه قرار گرفته‌اند، می‌توان مناسب بودن وضعیت پایایی و روایی و همگرایی روابط بیرونی مدل پژوهش را تأیید کرد.

جدول-۵. برازش مدل‌های اندازه‌گیری

روایی همگرا ($AVA > 0.5$)	پایایی ترکیبی ($Alpha > 0.7$)	
۰/۶۷۰	۰/۸۰۲	بعد حقوقی
۰/۶۴۳	۰/۷۸۳	بعد نظامی - سیاسی
۰/۵۴۸	۰/۸۶۶	پاسخ حداقلی ایران و پدافند حداکثری رژیم صهیونیستی
۰/۵۰۹	۰/۷۷۴	دشواری شرایط برای عادی سازی روابط با رژیم صهیونیستی
۰/۵۱۴	۰/۷۷۳	افزایش شکاف میان رژیم صهیونیستی و آمریکا
۰/۵۴۴	۰/۷۹۷	بازطراحی نظام بازدارندگی در منطقه از سوی جبهه مقاومت
۰/۵۳۲	۰/۸۵۶	بازطراحی الگوی حکمرانی منطقه‌ای جمهوری اسلامی ایران
۰/۵۴۱	۰/۸۵۳	بعد قدرت نرم

نشریه علمی بحران پژوهی جهان اسلام

اساس، با توجه به مدل برازش داده شده؛ ضرایب مسیر، انحراف استاندارد، آماره T و مقدار احتمال (P) به صورت جدول ۶ است:

جدول-۶. نتایج اجرای مدل ساختاری

مقادیر احتمال	آماره T	انحراف استاندارد	ضرایب مسیر	مسیر
۰/۰۰۰	۱۴/۹۷۸	۰/۰۲۸	۰/۴۱۵	بعد حقوقی- < شاخص های ورودی سیستم
۰/۰۰۰	۱۶/۵۳۳	۰/۰۲۷	۰/۴۳۹	بعد نظامی- سیاسی- < شاخص های ورودی سیستم
۰/۰۰۰	۲۶۵/۲۱۸	۰/۰۰۴	۰/۹۸۹	بازطراحی نظام بازدارندگی در منطقه از سوی جبهه مقاومت- < شاخص های خروجی سیستم
۰/۰۰۰	۱۱/۷۹۲	۰/۰۱۷	۰/۲۰۳	بازطراحی الگوی حکمرانی منطقه ای جمهوری اسلامی ایران- < شاخص های خروجی سیستم
۰/۰۰۰	۱۶/۴۹۴	۰/۰۱۴	۰/۲۳۵	بعد قدرت نرم- < شاخص های خروجی سیستم
۰/۰۰۰	۱۲/۹۴۰	۰/۰۱۶	۰/۲۰۵	بعد اقتصادی- < شاخص های خروجی سیستم
۰/۰۰۰	۱۵/۳۹۱	۰/۰۱۲	۰/۳۹۱	تغییر دکترین هسته ای ایران- < شاخص های خروجی سیستم
۰/۰۰۰	۱۴/۸۹۶	۰/۰۱۴	۰/۲۸۴	پاسخ حداقلی ایران و پدافند حداکثری رژیم صهیونیستی - < فرآیندهای سیستم
۰/۰۰۰	۱۵/۲۱۲	۰/۰۱۵	۰/۲۷۶	دشواری شرایط برای عادی سازی روابط با رژیم صهیونیستی - < فرآیندهای سیستم
۰/۰۰۰	۲۴/۳۵۵	۰/۰۱۶	۰/۲۷۳	افزایش شکاف میان رژیم صهیونیستی و آمریکا - < فرآیندهای سیستم
۰/۰۰۰	۹/۱۰۲	۰/۰۱۷	۰/۱۵۵	شاخصه های ورودی سیستم - < فرآیندهای سیستم
۰/۰۰۰	۲۴/۸۸۳	۰/۰۰۵	۰/۰۱۴	فرآیندهای سیستم - < شاخص های خروجی سیستم
۰/۰۰۰	۲۶/۳۵۱	۰/۰۱۶	۰/۲۸۹	شاخص های خروجی سیستم - < پیامد

(منبع: نگارنده)

طراحی الگوی سیستمی بازدارندگی امنیتی در سیاست خارجی جمهوری بر اساس عملیات وعده صادق

با توجه به نتایج بدست آمده از جدول ۶ آماره T، معنی دار بودن روابط متغیرهای مدل را نشان می دهد، زیرا مقدار احتمال این آماره کمتر از ۰/۰۵ است. به عبارت دیگر آزمون معنی داری ضرایب مسیر، نشان می دهد که همه مسیرها از نظر آماری معنادار و اثر آنها تأیید می شود. این موضوع بدین معنی است که مؤلفه های تدوین شده در مدل تحقیق بعد از حذف مسیرهای فوق، از قابلیت اعتماد مناسبی برخوردار هستند.

نتیجه گیری

در مقاله کنونی نویسندگان تلاش نمودند عملیات وعده صادق و مفهوم بازدارندگی جمهوری اسلامی ایران را از منظر الگوی سیستمی مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار دهند. در واقع، هدف از طراحی الگوی سیستمی در سطح آکادمیک، گردآوری مفاهیم یا ایجاد سازه ای مرتبط و نیز گروه بندی مؤلفه های سیستم در قالب ابعاد مختلف به منظور ارتقاء شناخت درباره پدیده مورد نظر است. با عنایت به این موضوع، توجه به سیستم بازدارندگی جمهوری اسلامی ایران علیه تهدیدات رژیم صهیونیستی می تواند به شناختی بهتر و جامع تر از فرآیند بازدارندگی و نیز ارائه مفاهیم و سازه هایی مفید جهت تبیین پدیده مورد نظر (که همان بازدارندگی جمهوری اسلامی ایران در قالب عملیات وعده صادق است) دست یابد. الگوی مذکور مبتنی بر تحلیل نتایج مصاحبه ها با روش تحلیل تم (مضمون)، شناسایی و سپس، اعتبارسنجی مدل تحقیق از طریق مدل سازی معادلات ساختاری با رویکرد حداقل مربعات جزئی (PLS) انجام و در نهایت نیز ابعاد و مؤلفه های الگوی سیستمی بازدارندگی امنیتی در سیاست خارجی جمهوری بر اساس عملیات وعده صادق اولویت بندی شدند.

در ادامه و در راستای تبیین نتایج تحقیق پیرامون مدل ارائه شده مطالبی بیان می گردد:

با توجه به یافته های تحقیق، شاخص های ورودی سیستم نخستین بخش از الگوی سیستمی بازدارندگی امنیتی در سیاست خارجی جمهوری بر اساس عملیات وعده صادق را تشکیل می دهد. بر این اساس، نویسندگان بر دو مفهوم ابعاد حقوقی و نظامی - سیاسی تمرکز نمودند. در واقع، شاخص های ورودی سیستم بر این موضوع صحنه می گذارد که چه عوامل اصلی بسترساز طراحی و اجرای عملیات وعده صادق را منجر شدند؟ به دیگر سخن، جمهوری اسلامی ایران بر اساس چه مبانی تصمیم به اجرای عملیات وعده صادق گرفت؟ در این رابطه باید به این موضوع مهم اشاره

داشت که جمهوری اسلامی ایران بر اساس اصل دفاع مشروع که قانونی مصوب و مورد تأیید تمام کشورهای جهان است، از خود دفاعی مشروع و قانونی نموده است زیرا، کنسولگری یک کشور در هر نقطه از جهان، به مثابه بخشی از مرزهای آن کشور بوده و لذا هرگونه حمله یا تجاوزی به کنسولگری یک کشور، به مثابه اعلام جنگ می‌باشد، لذا رژیم صهیونیستی به سبب حملات موشکی و ترور ۱۴ تن از مسئولان جمهوری اسلامی در خاک سوریه، رسماً به جمهوری اسلامی ایران اعلان جنگ نمود و جمهوری اسلامی نیز در چارچوب قوانین و مقررات بین‌المللی به تجاوزات صهیونیست‌ها پاسخ داد. از طرفی، جمهوری اسلامی ایران هیچگونه اعتمادی به کاربست نهادهای بین‌المللی در تنبیه تجاوزات رژیم صهیونیستی نداشته است زیرا بر اساس جنایات پر شمار صهیونیست‌ها و عدم مداخله و تنبیه لازم از سوی نهادهای بین‌المللی اعم از مجمع عمومی سازمان ملل، شورای امنیت و دیگر نهادهای بازدارنده بین‌المللی علیه اقدامات رژیم صهیونیستی، جمهوری اسلامی اینبار سیاست صبر راهبردی را وانهاد و مستقیماً وارد کارزار منازعه با صهیونیست‌ها گردید. این موضوع از منظر دیگری نیز قابلیت بررسی دارد. در طراحی و اجرای عملیات وعده صادق، تعامل مناسبی میان دستگاه دیپلماسی و نیروهای نظامی ایران صورت پذیرفت. زیرا، پیش از انجام عملیات مذکور، تعداد زیادی از کشورهای جهان جهت خویشتن داری و عدم اقدامات لازم با دستگاه دیپلماسی ایران وارد مذاکره شدند، اما وزارت خارجه ایران ضمن رد تمامی موارد در یک اقدام هماهنگ شده با نیروهای نظامی به‌ویژه سپاه پاسداران انقلاب اسلامی و ارتش، عزم خود را برای انجام عملیات وعده صادق نشان داد تا بتواند ضمن برخورد قانونی و کامل با رژیم صهیونیستی در دو موضوع تعیین معادله قدرت و قاعده جنگ دست برتر را داشته باشد.

با توجه به یافته‌های تحقیق، فرآیندهای سیستم دومین بخش از الگوی سیستمی بازدارندگی امنیتی در سیاست خارجی جمهوری بر اساس عملیات وعده صادق را تشکیل می‌دهد. بر این اساس بایستی به این موضوع مهم اشاره داشت که اولاً پاسخ جمهوری اسلامی ایران در قبال تجاوزات رژیم صهیونیستی پاسخی حداقلی، بدون مشارکت نیروهای متحد منطقه‌ای و تنها با هدف سطوح نظامی (مناطق نظامی و استراتژیک رژیم صهیونیستی) محقق شد. انجام عملیات وعده صادق دو موضوع مهم دیگر را نیز به اثبات رساند. نخست آنکه رژیم صهیونیستی در بقای خود بیش از گذشته متکی به حمایت‌های نظامی، لجستیکی و اطلاعاتی متحدین غربی خود می‌باشد کما اینکه

طراحی الگوی سیستمی بازدارندگی امنیتی در سیاست خارجی جمهوری بر اساس عملیات وعده صادق

به رغم حمایت های همه جانبه نظامی و اطلاعاتی غرب، بازهم به بخش بسیار مهمی از نقاط راهبردی این رژیم آسیب و خسارت های جدی وارد شد. همچنین، این راهبرد که هرگونه جنگ و مبارزه مستقیم جمهوری اسلامی ایران با رژیم صهیونیستی یقیناً عامل ورود ایالات متحده به میدان جنگ خواهد شد نیز اعتبار خود را از دست داد، زیرا عملیات وعده صادق نشان داد، ایالات متحده هیچ گونه تمایلی برای جنگ مستقیم با جمهوری اسلامی ایران نخواهد داشت و این موضوع را شاید بتوان از چالش های مهم میان رژیم صهیونیستی و ایالات متحده دانست زیرا بر اساس محاسبات صهیونیست ها، ورود ایالات متحده به صحنه نبرد با ایران، پیروزی قاطعی برای آنان به همراه خواهد داشت، اما عدم حضور و مداخله آمریکا تا حد بسیار زیادی معادلات را تغییر داد. این موضوع برای اعراب خلیج فارس نیز حائز اهمیت است. پیشتر بر اساس توافقنامه آبراهام مقرر گردید که برخی از کشورهای منطقه همچون امارات، بحرین، عربستان سعودی و حتی عمان روابط سیاسی و امنیتی خود با رژیم صهیونیستی را از سر گیرند و این موضوع مورد حمایت مطلق دونالد ترامپ نیز بود، اما هیچگاه به سرانجام نرسید. جمهوری اسلامی ایران ضمن هشدار به کشورهای عربی منطقه، هرگونه حضور، فعالیت و همکاری با رژیم صهیونیستی در نزدیکی مرزهای خود را به مثابه اعلام دشمنی آشکار با خود پنداشته و اعلام نمود که حضور رژیم صهیونیستی در خلیج فارس مرزهای ناامنی را به درون همه کشورهای مذکور خواهد کشاند. بنابراین به نظر می رسد عملیات وعده صادق تا مدت زیادی فرآیند رسمیت یافتن روابط اعراب با رژیم صهیونیستی را در وضعیت بلا تکلیفی قرار دهد.

با توجه به یافته های تحقیق، شاخص های خروجی سیستم، سومین بخش از الگوی سیستمی بازدارندگی امنیتی در سیاست خارجی جمهوری بر اساس عملیات وعده صادق را تشکیل می دهد. بر این اساس، انجام عملیات وعده صادق در گام نخست، نتیجه مهمی به نام بازطراحی نظام بازدارندگی در منطقه از سوی جبهه مقاومت را به همراه داشته است به این معنا که هرگونه اقدامات احتمالی از سوی رژیم صهیونیستی، پاسخی به مراتب سنگین تر را به همراه خواهد داشت و جبهه مقاومت در ادامه از درون مرزهای خود به اقدامات تنبیهی گسترده ای علیه صهیونیست ها مبادرت خواهد کرد. این موضوع پیامد مهمی همچون به رسمیت شناختن کشور فلسطین در مجامع بین المللی، افزایش قدرت و مشارکت منطقه ای جمهوری اسلامی، افزایش اعتبار و وجهه نظامی -

نشریه علمی بحران پژوهی جهان اسلام

امنیتی جبهه مقاومت را به همراه داشته است. به این ترتیب، حیات و امنیت منطقه غرب آسیا دیگر همچون گذشته منوط به حضور نیروهای بین المللی و غربی متکی نخواهد بود و این امر در حال حاضر بدون مشارکت و حضور جبهه مقاومت به رهبری جمهوری اسلامی ایران محقق نخواهد شد. عملیات مذکور به لحاظ اقتصادی نیز پیامدهای مهمی برای جمهوری اسلامی ایران داشته است که به عنوان نمونه می توان به کاهش جذابیت کریدور اقتصادی «هند- خاورمیانه- اروپا» اشاره داشت. بر اساس کریدور مذکور، در نشست سران گروه بیست در سال ۲۰۲۳ در دهلی نو و با حمایت ایالات متحده و اتحادیه اروپا، تفاهمنامه کریدور اقتصادی «هند- خاورمیانه- اروپا» برای جابه جایی کالا از هند تا اروپا از مسیر کشورهای امارات متحده عربی، عربستان، اردن و رژیم صهیونیستی امضا شد که یکی از اهداف محوری این کریدور دور زدن و کم رنگ کردن نقش ج.ا.ایران در خطوط ارتباطی در منطقه است. در صورت تحقق، این طرح کریدوری از اهمیت کریدور شمال- جنوب ایران خواهد کاست. عملیات «وعده صادق» به هند و دیگر کشورهای مشارکت کننده در این کریدور پیامی مهم را مخابره نموده است به این صورت که رژیم صهیونیستی توانایی مستقلی برای دفاع از خاک و زیرساخت های ارتباطی خود ندارد و علیرغم طراحی غیرتخریبی عملیات اخیر به مساعدت دفاعی کشورهایی چون فرانسه، انگلیس، ایالات متحده و اردن نیازمند شده است. علاوه بر این برای کشورهای مشارکت کننده در کریدور تا اندازه زیادی مسجل گردیده است که رژیم صهیونیستی با حمله به ساختمان کنسولی سفارت ایران و زیر پا گذاشتن قوانین بین المللی زمینه ساز این واکنش نظامی ایران بود و از این منظر، بازیگری با رویکردهای سیاست خارجی تهاجمی و ماجراجویانه است که به موجب این خصایص می تواند امنیت کریدور و جریان عبور کالاها را در آن در چشم انداز بلندمدت به مخاطره بیندازد. بعد از عملیات «وعده صادق» سهام شرکت های که در ساخت این پروژه اعلام آمادگی کرده بودند از جمله شرکت هندی «بنادر و منطقه ویژه اقتصادی آدانی» (آدانی پورت) که بندر حیفا را اجاره کرده است، ریزش کرده اند. این عامل، حداقل توسعه کریدور را برای کوتاه مدت متوقف می کند. یکی دیگر از اهداف کریدور اقتصادی هند، خاورمیانه و اروپا توسعه فرایند عادی سازی روابط اعراب با رژیم صهیونیستی از طریق ادغام اقتصادی رژیم در منطقه بود. پاسخ نظامی ایران به رژیم صهیونیستی باعث شده است تا ایران حمایت بخشی از افکار عمومی کشورهای عرب منطقه از

طراحی الگوی سیستمی بازدارندگی امنیتی در سیاست خارجی جمهوری بر اساس عملیات وعده صادق

جمله کشورهای مشارکت کننده در کریدور هند، خاورمیانه و اروپا را به دست بیاورد؛ فشار افکار عمومی این ملت ها بر دولت هایشان مانعی در مسیر احیای مذاکرات کریدور در کوتاه مدت می شود. از این منظر، عملیات وعده صادق با هم افزایی جنگ غزه موجب تضعیف موقعیت و توجیه پذیری این ایده کریدوری شده است. در پایان بایستی به موضوع مهم دیگری با عنوان تغییر دکترین هسته ای ایران اشاره نمود. جمهوری اسلامی ایران، همواره خود را ملزم به اجرای قوانین آژانس بین المللی انرژی هسته ای نشان داده است، اما مجموعه بدعهدی های آژانس بین المللی انرژی اتمی، عدم الغای تحریم های بین المللی علیه ایران و نیز تشدید تنش های امنیتی میان جبهه مقاومت و رژیم صهیونیستی ممکن است در آینده ای نزدیک، دکترین هسته ای جمهوری اسلامی ایران را از سوی سران آن مورد بازبینی جدی قرار دهد.

با توجه به یافته های تحقیق، شاخص پیامد یا بازخورد، چهارمین و آخرین بخش از الگوی سیستمی بازدارندگی امنیتی در سیاست خارجی جمهوری بر اساس عملیات وعده صادق را تشکیل می دهد. بر این اساس، جمهوری اسلامی ایران سعی نمود تا با انجام عملیات وعده صادق اولاً رژیم صهیونیستی را از انجام اقدامات تهاجمی آتی بازدارد و ثانیاً با انجام این عملیات این پیام مهم را به سران صهیونیستی داده باشد که اقدامات بعدی رژیم صهیونیستی، پاسخ هایی به مراتب سهمگین تر را به همراه داشت، موضوعی که یقیناً دامنه های ناامنی را به تمامی کشورهای منطقه سرایت خواهد، لذا به نظر می رسد، جمهوری اسلامی ایران سعی داشت تا بر اساس اجرای عملیات وعده صادق هدف مهمی با عنوان اثبات سازی سیستم امنیت منطقه خاورمیانه را محقق نموده و یا حداقل از تعمیق بحران ها و ناامنی ها جلوگیری به عمل آورد.

Translated References to English

- Alishahi, A. (2024). Toofan Al-Aqsa Operation and the Application of New Resistance Paradigm in the Islamic World. *Quarterly Journal of Environmental Studies Strategic of the Islamic Republic of Iran*, 7(4), 167-209. [In Persian]
- Bagheri, M., Basiri, M.A., Yazdani, E. (2024). Iran and Syria: From Political-Security Alignment to Strategic Alliance in the 1980s. *Security Horizons*, 17(62), 93-136. [In Persian]
- Bordbar, A., Alishahi, A. (2023). Analysis of the Paradigm Shift of Hamas Movement in the October 7, 2023 Operation (Changing the Approach of Defense to Offense). *Crisis Studies of the Islamic World*, 10(2), 82-114.

- Chang, M. (2022). *Future Fastforward; Collapse of the Anglo-American Zionist Empire*. Translated by Mohammad Arabzadeh, Tehran: Center for Islamic Revolution Documents. [In Persain]
- Cohen, R. (2024). The Iran-Israel War Is Just Getting Started. *Journal of foreign policy*, 13(4), 1-14.
- Davenport, K. (2024). *Iran-Israel Tensions May Push Iran to Rethink Nuclear Arms*. Washington D.C: Arms Control Association.
- Duke, D. (2019). *Jewish supremacy my awakening on the Jewish question*. Translated by Mostafa Hesami, Tehran: Amir Kabir. [In Persain]
- Ebrahimi, N., Moshirzadeh, H. (2021). *Evolution of concepts in international relations*. Tehran: Strategic Studies Research Institute. [In Persain]
- Erik Jorgensen, K. (2023). *International relations theory: a new introduction*. Translated by Vahid Bozorgi, Tehran: Jooyandeh. [In Persain]
- Ghavam, A. (2022). *Principles of foreign policy and international politics*. Tehran: SAMT. [In Persain]
- Jones, C., Petersen, T. (2022). *Israel's Clandestine Diplomacies*. Translated by Mostafa Maleki, Tehran: Jooyandeh. [In Persain]
- Lees, N. (2023). Realism and international relations: a graphic turn toward scientific progress. *Journal of Cambridge Review of International Affairs*, 36(5), 731-747.
- Lotfi, M., noormohammadi, M. (2023). The Presence of Israel in the Persian Gulf and its Effect on the Political-Security Equations of the Region. *International Relations Researches*, 13(3), 219-248. [In Persain]
- Moghavvimi, A., Hataminejad, M. (2023). Abraham Pact: A new chapter in the relations between the Zionist regime and the Arab world. Tehran: Abrar Moaser. [In Persain]
- Pappe, I. (2019). *The idea of Israel: a history of power and knowledge*. Translated by Mohsen Karbasforooshan, Tehran: Ettelaat. [In Persain]
- Rasouli Saniabadi, E (2023). *Examining the principles and conceptual foundations in the knowledge of international relations*. Tehran: Tisa. [In Persain]
- Razavi, S., Sadr al-Hosseini, R. (2023). *Palestine and the Zionist regime*. Tehran: Imam Sadegh. [In Persain]
- Salehi Alavi, E. (2023). *Zionism triangle*. Tehran: Arasbaran. [In Persain]
- Sayahi, H., ketabi, A. (2023). The Role of Non-State Actors in the Stability and Balance of Regional System and Security Arrangements in the Middle East. *Journal of Political Strategy*, 7(3), 103-136. [In Persain]
- Sheikh Sadough. (2018). *Man La Yahzaroh al-Faqih*. Qom: Boostan Ketab. [In Persain]
- Szenes, Z. (2023). Reinforcing deterrence: assessing NATO's 2022 Strategic Concept. *Journal of Defense & Security Analysis*, 39(4), 874-891.
- Wintour, P. (2024). *Iran's silence over possible reprisals against Israel poses domestic risks*. Washington: Congressional Research Service.